

Відгук
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.073
(Л. Л. Хоружий)

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.073 у
Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка
доктору педагогічних наук, професору,
завідувачу кафедри освітології та
психолого-педагогічних наук
Хоружій Людмилі Леонідівні

Відгук

офіційного опонента Авшенюк Наталії Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України про дисертацію Косенчук Юлії Геннадіївни «Сучасні тенденції реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дослідження.

Ефективна й продуктивна освітня шкільна реформа, так зване «фінське освітнє диво», що поступово зреалізовується у Фінляндській Республіці з другої половини ХХ ст., викликає щире захоплення та слугує натхненням і дороговказом для декількох поколінь освітніх політиків в усьому світі. Провідні експерти в галузі освіти позиціонують фінську реформу як взірць освітніх змін, що ґрунтується на власному автентичному баченні, самобутньому досвіді піднесення інклюзивності й творчості, вагомій суспільній місії та плеканні широкої інституційної й індивідуальної автономії. Перспективи європейської інтеграції України та успішне розв'язання стратегічних завдань сучасного поступу нашої країни зумовлюють ґрунтовне вивчення та врахування провідних тенденцій розвитку шкільної освіти в міжнародному вимірі. Актуальним у цьому процесі є вивчення досвіду Фінляндської Республіки, яка демонструє сталі дієві результати освітньої реформи упродовж десятиліть з опертям на креативний розвиток економічної конкурентоспроможності, соціальної згуртованості та самоорганізації основних стейкхолдерів.

У вступі дисертації здобувачка слушно зауважує, що попри висвітлення у вітчизняному науковому дискурсі окремих аспектів розвитку шкільної освіти у Фінляндській Республіці, комплексних порівняльних досліджень тенденцій її

реформування в історичній ретроспективі не здійснювалося, а динамічні зміни, які є ознакою сьогодення, формують нові соціальні виклики, на які має реагувати освітня система. А відтак, об'єктивна потреба обґрунтування прогресивних напрямів трансформації української шкільної освіти та механізмів її реалізації з огляду на вимоги вітчизняного й європейського ринку освітніх послуг актуалізує увагу до дослідження відповідного зарубіжного досвіду, узагальнення його конструктивних ідей та окреслення оптимальних шляхів імплементації в нашій країні. У контексті наведених вище міркувань вважаємо дослідження Косенчук Юлії Геннадіївни «Сучасні тенденції реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці» своєчасним, що цілком відповідає суспільним викликам і запитам; результати якого сприятимуть удосконаленню стратегічного, правового, організаційного й змістового аспектів реформування шкільної освіти в Україні.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). Авторкою вперше здійснено педагогічний аналіз реформування шкільної освіти Фінляндської Республіки на засадах методології порівняльного дослідження; охарактеризовано соціальні, економічні й політичні передумови процесу трансформації шкільної освіти у країні, обраній для вивчення; окреслено сучасні тенденції реформування шкільної освіти в Фінляндській Республіці на державному й інституційному рівнях; обґрунтовано рекомендації можливого використання конструктивних ідей фінського досвіду для покращення підходів до оновлення й осучаснення системи вітчизняної шкільної освіти.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення результатів дисертації полягає у виявленні, обґрунтуванні й класифікації тенденцій реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці на сучасному етапі еволюції системи освіти в умовах європейської інтеграції та глобальної конкуренції. Дисертанткою ідентифіковано та охарактеризовано актуальні тенденції перебудови фінської шкільної освіти у контексті глобального тренду «сили освітніх змін», який охопив світове освітнє середовище з кінця 90-х років ХХ ст. й динамічно розвивається дотепер.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що Ю. Г. Косенчук у підрозділі 3.2. дисертації сформульовані рекомендації про врахування у вітчизняній шкільній освіті на законодавчому, організаційному й управлінському рівнях національного та інституційного розвитку освітньої галузі прогресивних ідей з досвіду Фінляндської Республіки в умовах динамічного й масштабного поступу до загальноєвропейського освітнього простору й орієнтації на кращі зразки міжнародних практик освітньої політики.

Насамперед, структуровані результати дослідження слугують корисним джерелом для вдосконалення професійної компетентності та професійного розвитку фахівців з розроблення освітньої політики та освітнього законодавства. Водночас, матеріали дисертації можуть бути використані українськими науковцями в порівняльно-педагогічних студіях; отримані результати є цінним додатком до академічного арсеналу і можуть бути застосовані науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти для розширення та вдосконалення змісту навчальних дисциплін, як освітніх компонентів програм підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії в галузі освіти, що уможливить здобувачам вищої освіти та науково-педагогічним працівникам глибше зрозуміти системотворчі аспекти реформування шкільної освіти, враховуючи підходи та досвід Фінляндської Республіки.

З огляду на теоретичні і практичні здобутки, висновки та результати, висвітлені у тексті дисертації, створюють фундамент для подальшого вдосконалення вітчизняної системи загальної шкільної освіти на шляху її систематичного оновлення й осучаснення в епоху соціально-економічних криз і викликів.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Аналіз змісту дисертації й публікацій Ю. Г. Косенчук є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність представлених автором результатів дослідження. Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується адекватно використаними методами дослідження, логікою викладу змісту роботи, значною інформаційною насиченістю дисертації. Виконана робота переконує щодо вміння авторки систематизувати і узагальнювати наукові й практичні напрацювання в контекстних і нормативних аспектах досліджуваного явища, робити порівняльно-педагогічний аналіз, виокремлювати головне для опису тенденцій, пропонувати рішення та бачити перспективи розвитку обраної проблеми дослідження. Це свідчить про те, що Косенчук Юлія Геннадіївна успішно оволоділа основними дослідницькими компетентностями, які є необхідними для отримання ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, а її наукова робота є певним внеском у розширення наукової проблематики з реформування шкільної освіти у європейському вимірі.

Викладений у вступі науковий апарат дисертації уможливив формування цілісного алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми, що базується на інтеграції філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового та

технологічного рівнів методології. Відповідно до теми дисертації Ю. Г. Косенчук чітко визначила адекватні завданням методи наукового пошуку (систематизація, класифікація, узагальнення, аналіз, порівняння) та методи екстраполяції і прогностики, що забезпечили кваліфіковану роботу з науковою літературою, нормативно-правовими документами, фактами і даними задля аналізу поняттєво-термінологічного апарату роботи, який уможливив виокремлення й характеристику базових понять дослідження в українському та зарубіжному дослідницькому просторі; вивчення історії становлення й реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці з 1921 р.; прогностичного обґрунтування розвитку вітчизняної системи шкільної освіти за концепцією «Нова українська школа» з урахуванням прогресивних ідей фінського досвіду; формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного у наукових працях із порівняльної педагогіки. Обрані методи дослідження відповідають специфіці компаративного дослідження і забезпечують валідність одержаних результатів.

5. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях. Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю здобувачки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних масових заходах різного рівня. На особливу увагу заслуговує реалізація дисертанткою можливостей презентувати результати дослідження під час науково-практичних масових заходів, що відбувалися у зарубіжних країнах, зокрема Італії та Фінляндії.

Основні положення та результати наукового дослідження відображено у 11 публікаціях (10 – одноосібних): із них – 5 статей у фахових виданнях України; 1 стаття у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection; 5 публікацій апробаційного характеру, в яких додатково висвітлено результати дисертації.

6. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертація має чітку структуру: анотації (українською й англійською мовами), вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел. Зміст виразно відображає тематику дослідження, обґрунтування сформульованих положень з орієнтацією на науково-теоретичні засади педагогічної компаративістики, сучасні тенденції розвитку вітчизняної і зарубіжної шкільної освіти, а також потенціал в контексті глобалізаційних змін і вирізняється обґрунтованістю та системністю підходу до дослідження трансформаційних процесів, характерних для шкільної освіти у Фінляндській Республіці на сучасному етапі.

У першому розділі дисертації «Теоретико-історичний аналіз реформування шкільної освіти Фінляндської Республіки» визначено стан розробленості наукової проблеми й окреслено її термінологічне поле, враховуючи пріоритетні напрями досліджень як українських, так і зарубіжних учених. Важливим науковим здобутком дисертантки вважаємо конкретизацію ключових понять дослідження «освітня реформа» й «тенденції реформування освіти», що увиразнюють національні властивості досліджуваних феноменів у встановлений історичний час та середовищі. Особливу увагу приділено аналізу еволюції реформування освітньої галузі у Фінляндській Республіці та доведено її зумовленість особливостями економічного і політичного розвитку країни після Другої світової війни. Виявлено й охарактеризовано три основні взаємопов'язані етапи реформування фінської шкільної освіти, що є важливим елементом для зрозуміння різновекторності освітньої політики країни на шляху до євроінтеграційних та єврорегіоналізаційних процесів управління освітньою сферою.

У межах другого розділу дисертації «Сучасні тенденції реформування системи шкільної освіти Фінляндської Республіки» розкрито правові, організаційні та управлінські засади функціонування шкільної освіти у Фінляндській Республіці в контексті її багаторічного реформування. На підставі аналізу законодавчої бази та нормативних актів діяльності відповідних профільних інституцій, авторка наводить переконливі докази на користь позитивної динаміки змін державної освітньої політики, що характеризується стійкими та стабільними, але не суперечливими реформами та фундаментальними зрушеннями і відповідає запитам держави в умовах ціннісних трансформацій на національному й інституційному рівнях. Цінним, на нашу думку також є висновок про управлінсько-цільовий та організаційно-методичний критерій характеристики сучасних тенденцій реформування шкільної освіти в країні, яка обрана для дослідження, що сформовані на державному й інституційному рівнях відповідно.

У третьому розділі дисертації «Перспективні напрями застосування досвіду реформування шкільної освіти Фінляндської Республіки в освітньому просторі України» увагу акцентовано на обґрунтуванні рекомендацій щодо можливого запровадження кращих ідей фінської шкільної освіти в освіту України на підставі результатів авторського дослідження сучасних тенденцій реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці та порівняльних характеристик основних напрямів реформування, зокрема відображених в аспектах соціальної підтримки і кадрового забезпечення. Беззаперечною цінністю рецензованого дослідження є розроблення прогностичної моделі імплементації продуктивних ідей фінських реформ в освітній простір України,

у єдності чотирьох ключових блоків: цільового, теоретичного, змістового і результативного, яка уособлює стратегічне бачення покращення стану оновлення шкільної галузі в Україні з оперттям на контекстні середовищні реалії цієї ланки освіти в нашій країні та позитивний фінський досвід загальнонаціонального цілепокладання, управлінської сталості, суспільної довіри і підтримки. Важливим є те, що Ю. Г. Косенчук окреслює перспективи використання інноваційних фінських практик в українській системі шкільної освіти, які мають практичний потенціал реалізації у процесі реформування освітньої галузі в Україні та розширення наукового розуміння розвитку шкільної освіти в європейському контексті. В умовах інтенсивного реформування вітчизняної освіти, маємо позитивно відмітити зазначені наукові здобутки дисертантки, осмислення яких у подальшому, сприятиме, на нашу думку, оновленню законодавчого забезпечення й нормативного регулювання діяльності закладів початкової і загальної середньої освіти в Україні, а також приведення до міжнародних стандартів процедур оцінювання якості їх функціонування.

Загальні висновки логічно поєднанні зі змістом дисертації і відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. Результати порівняльно-педагогічного дослідження Ю. Г. Косенчук супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді 11 таблиць та 14 рисунків, які суттєво розширюють і поглиблюють змістове поле дисертаційного дослідження.

Дисертація Косенчук Юлії Геннадіївни на тему: «Сучасні тенденції реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці» є повністю самостійним науковим дослідженням, яке містить нові наукові результати та положення, має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок автора в педагогічну науку.

7. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Представлені в дисертації положення та ідеї є виваженими, оригінальними й обміркованими автором дисертації. Цілісний аналіз тексту дисертації Косенчук Юлії Геннадіївни дає підстави стверджувати, що авторка у повному обсязі дотримувалася вимог академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи новизну, теоретичне і практичне значення рецензованого дослідження Ю. Г. Косенчук, обґрунтованість отриманих результатів, вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання щодо його можливого удосконалення у контексті наукової дискусії.

1. Важливою складовою наукового апарату дисертацій порівняльно-педагогічного характеру є обґрунтування хронологічних меж дослідження, що

сприяє чіткому визначенню часового простору представлення аналізованого освітнього феномену. На наше переконання, обґрунтування хронологічних меж за допомогою встановлення важливих документів/подій, які мали місце в освіті та вплинули на її розвиток, значно посилює б актуальність та доцільність рецензованої дисертації.

2. Цінним науковим здобутком авторки дисертації є розроблення й характеристика прогностичної моделі імплементації продуктивних ідей фінських реформ в освітній простір України. Проте, вважаємо доцільним у тексті дисертації детальніше проаналізувати взаємозв'язок та взаємовплив усіх блоків та компонентів зазначеної моделі.

3. У п. 3.2. Ю.Г. Косенчук вказує на участь у Проєкті «Фінська підтримка реформи української школи» («Навчаємось разом»), коротку характеристику якого наводить у п. 3.1. Цей міжнародний проєкт, беззаперечно, має суттєвий позитивний вплив на перебіг реформування шкільної освіти в Україні. На нашу думку, авторці дисертації варто було б конкретизувати свою участь, що значно б употужнило практичне значення результатів здійсненого дослідження.

4. У додатках до дисертаційної роботи представлено зміст автентичних документів Фінляндської Республіки, зокрема стратегічного й нормативного характеру, що унаочнюють текст рецензованого дослідження. Переконані, що наведення перекладу цих документів українською мовою сприяло б посиленню вірогідності результатів дослідження, а також слугувало б концептуальним орієнтиром для осучаснення подібних документів в українському освітньому просторі.

9. Загальний висновок про рівень набуття здобувачкою теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Вважаємо, що викладеним текстом дисертації Косенчук Юлія Геннадіївна переконала у здатності ґрунтовно вивчати досліджувану проблему, екстраполювати положення зарубіжних авторів, а також власні висновки та авторські узагальнення у контекст сучасної української компаративістики, виявляти й обґрунтовувати пріоритетні тенденції розвитку шкільної освіти Фінляндської Республіки та України, що об'єктивно підтверджує її наукову ерудицію, високий рівень теоретичних знань та акумульований науково-педагогічний досвід. Відзначимо, що авторку вирізняє вміння фахово визначати та розв'язувати поставлені завдання, а також прогнозувати перспективні напрями дослідження. Висловлені нами зауваження мають дискусійний характер, через що не зменшують наукову новизну, теоретичну й практичну значущість дисертації, та зосереджують увагу на більш докладному вивченні окремих проблем шкільної освіти і педагогічної науки загалом.

10. Загальна оцінка дисертації та наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня та з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам. Зазначені дискусійні положення та зауваження не зменшують наукового значення здійсненого дослідження з актуальної для сучасної української компаративістики проблеми, оскільки є цінним внеском у подальший розвиток цієї галузі педагогіки.

Дисертація «Сучасні тенденції реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Косенчук Юлією Геннадіївною, отримано нові науково обгрунтовані результати в галузі шкільної освіти та порівняльної педагогіки, що уможливило вирішення важливої проблеми щодо обгрунтування теоретичних, нормативних, історико-педагогічних засад розвитку й систематичного оновлення освіти у школах Фінляндської Республіки.

Дисертація Косенчук Юлії Геннадіївни на тему «Сучасні тенденції реформування шкільної освіти у Фінляндській Республіці» повною мірою відповідає чинним вимогам, які висуваються до кваліфікаційних робіт зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, вимогам до оформлення дисертаційних досліджень, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року. Враховуючи зазначене, Косенчук Юлія Геннадіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач відділу
зарубіжних систем
педагогічної освіти і освіти
дорослих Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

Наталія АВШЕНЮК

